

Budapest Cirkuszművészeti és Kortárstánc Főiskola

Táncművész BA szak

Az instant alkotás módszertanának hipotézise

Alkotási folyamatok az Art Factory International program 2022-
2023 tanévében

SZAKDOLGOZAT

Készítette: Cseszlai Hanna Benjamina

Témavezető: Mészáros Máté
Budapest, 2024

Tartalomjegyzék

Bevezető: Az Art Factory International programról	3
1. A koreográfusok alkotói háttéréről röviden	5
1.1. Jos Baker	5
1.2. Emanuele Rosa	5
1.3. Yotam Peled	6
2. A kéthetes workshopok felépítése.....	7
3. A tréningek szerepe a folyamatokban.....	9
3.1. Struktúra	9
3.2. A csoport dinamikájának felépítése.....	10
4. Alkotási folyamatok.....	12
4.1. Az alkotás alapjai és módszere.....	14
4.2. Az asszisztens koreográfusok szerepe.....	16
4.3. Feladatokon alapuló, a táncosok mint társalkotók közreműködésével létrehozott kreációk.....	16
4.4. Repertoár, csoportos feladatok és módszerek	19
4.5. Korrekciók.....	20
4.6. Véglegesítés: A darab, amit a néző lát és a táncos érez	21
5. A darabok munkafolyamatának összehasonlítása.....	23
5.1. A felépítés, megteremtés és létezés	23
5.2. A csoport dinamikájának lenyomata	24
5.3. Táncművészi fejlődésem a folyamatok során.....	25
6. A munkafolyamatok különbsége.....	26
7. Összegzés	27
Forrásjegyzék	28
Melléklet.....	30

I.	Interjú Emanuele Rosa koreográfussal.....	30
II.	Interjú Ramona Levane táncossal.....	35

Bevezető: Az Art Factory International programról

2022 októberében kezdtem el egy nyolchónapos képzést a bolognai Art Factory Internationalben.¹ Lehetőségem volt Erasmus Traineeship támogatással részt venni rajta. Ez egy továbbképzés, tehát alap táncstudást igényel. 18 éves kortól 30 éves korig vesznek fel diákokat, de gyakorlatban már volt 30 éven túli résztvevő is. Nagyon széles spektrumú a diákok tudása, amit Európa és a világ minden részéről hoznak. A tavalyi tanévben 23 diák vett részt és régebbi diákokkal folytatott beszélgetés során kiderült, hogy általában 20 és 26 fő között szokott a létszám ingadozni. Azokon a heteken, ahol nincs meghívott vendég alkotó, az állandó tanárok tartanak balett, kortárs és sok más technikájú táncórát.² A képzésre az állandó tanárok mellett sok kiváló vendégtanár is meghívást kapott. A program szerkezete úgy áll össze, hogy a vendégtanárok egy vagy két hétig tanítanak minket workshop kereteken belül, tehát csak velük vagyunk hétfőtől péntekig, reggeltől késő délutánig. Itt olyan híres társulatok repertoárját vagy kivonatát tanították, aminek jelenleg vagy korábban tagjai voltak.³ Akikkel kéthetes intervallumban dolgoztunk, azokkal darabokat is készítettünk. Ez a munka gyors és kimerítő volt a táncosokra nézve, mind testileg, mind szellemileg. Az ebben a formában készülő darabokat instant alkotásnak neveztem el. Azért neveztem el instant alkotásnak, mert mint az instant levesnél is csak vizet kell a kiszárított porhoz adni, itt is a táncos és annak kreativitása a hiányzó eleme az egyenletnek, hogy megszülethessen az elképzelésből a koreográfia. A vendégkoreográfusokkal végzett munka, repertoártanulás és kreatív feladatok keverékéből állt. Ilyen darabok közül választottam hármat, amelyeknek a teljes munkafolyamatát ebben a dolgozatban kifejtem és vizsgálom. A három darab alkotója Jos Baker, Emanuele Rosa és Yotam Peled voltak. Őket kérte fel az Art Factory International koreográfusoknak, hogy dolgozzanak velünk a 2022/23-as év darabjain. Mindannyiunknak volt gyakorlatuk az ilyen kéthetes munkában, hiszen mindhármuk már többször dolgozott előző években a programban. Választásom azért esett rájuk, mert ugyan mindhárom szakember más háttérrel rendelkezik, mégis a megadott idő – két hét – és az alkotáshoz való hozzáállásuk és tervük megegyező volt. Mindannyian már elkészült saját gyártású darabjaikból hoztak ötleteket és repertoárt. A dolgozatban

¹ <https://www.artfactory-international.com/>

² BMC - Body Mind Centering, Capoeira, Gaga, Flying Low, Improvizáció, Floor work, Kontakt technika

³ Forsythe, Peeping Tom, Kidd Pivot, Crystal Pite, Marco Goecke, Ultima Vez

keresem a közös nevezőt a munkafolyamatok között és eközben fellelem a különbségeket is. A tanárok elképzelései, tervei és gyakorlati fázisai sokban hasonlítottak egymásra, amit a dolgozatomban részletesen is kifejték. Ez a program és ezek az intenzív alkotási hetek jól megmutatják és megtanítják a résztvevőknek, milyen táncosnak lenni egy társulatban vagy egy projektben. Van, akinek csalódást okoz, mert nem tudja tartani a tempót, és van, aki viszont pont erre az intenzitásra vágyik. A korrekciók, amit a munkafolyamat közben kaptunk, fontos részei voltak az egyéni fejlődési folyamatunknak. Valamint társaink megértése is nagy változáson ment keresztül ez alatt az intenzív év alatt. Megtanultuk, milyen sok emberrel együttműködni és kiterjeszteni a figyelmünket magunkon kívülre.

Ebben a szakdolgozatban részletezem, milyen volt a kéthetes periódusok struktúrája. Majd azt, hogy ebbe hogyan integrálódtak a tréning órák és az alkotási folyamatok. Bemutatom, mi alapján inspirálódtak a munkák, és bemutatom a munkafolyamatok egyes részeit. Miként dolgoztunk Baker, Rosa és Peled által megadott tematikus feladatokkal, majd hogyan alkottunk a feladatot saját mozdulatokkal azzá a jelenetté, ami a kész darabba került.

Vizuális megközelítéssel és magyarázattal is összegzem a véleményemet a munkák közötti hasonlóságokról és különbségekről a konklúzió fejezetben. Kitérek arra, hogy ezen alkotási folyamatok alatt mit tanultam az egyes alkotóktól, ami más munkafolyamatok során készséggé vált. Arra is kitérek, hogy a már előtte is magammal hordozott képességeknek mekkora a segítő szerepe egy ilyen gyors ütemű alkotásban.

1. A koreográfusok alkotói háttéréről röviden

Ebben a fejezetben bemutatom a meghívott koreográfusok alkotói háttérét. Így az olvasónak is van esélye megismerkedni munkásságukkal és stílusjegyeikkel.

1.1. Jos Baker

Jos Baker brit alkotó, színész, táncos és koreográfus a The Laban Center-ben Londonban és a brüsszeli P.A.R.T.S.-ban (Performing Arts Research and Training Studios) szerezte a tudását elsődlegesen. Majd hat éven keresztül volt a Peeping Tom társulat tagja, ahol mint táncos és színész dolgozott. Ez a fajta színházi háttér nagyban megmutatkozik a saját gyártású darabjain. Az arc számára egy külön eszköz, ami fontos része a test egészének. Ez adja az összképet és a hangulatot. Inspirációként sokszor a beszédhez és párbeszédhez nyúl egy-egy ember közt. Pár éve megalapította saját társulatát, ami a Trodden Dreams névre hallgat.⁴ Az Art Factory International 2022 darabjához inspirációként és repertoárként szolgáltak a *Put Out the Flame*⁵, a *Contactless*⁶ és *Sinking*⁷ című darabjai.

1.2. Emanuele Rosa

Emanuele Rosa egy olasz táncművész, egészen fiatalon kezdte a professzionális munkáját. Tanulmányait a Baletto di Toscanában és az Agora Coaching Projectben szerezte. Később több európai társulatnál is dolgozott⁸, majd 2017-ben szabadúszóként folytatta a munkáját sok jeles kortárs alkotóval.⁹ Társalapítója a EM+ néven futó

⁴ Trodden Dreams <https://josbaker.org/>

⁵ Jos Baker: Put Out The Flame, vimeo.com, Inês Carijó, 2019. <https://vimeo.com/326829747>

⁶ Jos Baker: Contactless, youtube.com, Inês Carijó, 2021. <https://youtu.be/7gO5rK0Qio0>

⁷ Jos Baker: Sinking, facebook.com, Inês Carijó, 2022
<https://www.facebook.com/watch/?v=3298579923709225>

⁸ Arno Schuitemakers-szel (NL), Compagnia Abbondanza/Bertoni-val (IT), Tanztheater Erfurt-tal (DE), R14/JulienGrosvalet-tel (FR) és C&C Company-vel (IT)

⁹ Cristal Pyte, Richard Siegal, Alexander Ekman, Itzik Galili, Arno Schuitemaker, Marco Goecke, Yuval Pick, Claude Brumachon, Marguerite Donlon, Ben Wright, Mei Hong Lin, Robert North, Emanuele Soavi, Cristina Rizzo, Ester Ambrosino

társulatnak.¹⁰ Koreográfusi múltjában a testek intimebb pillanatokban jelennek meg. Szereti élő szoborként ábrázolni a testeket. Érzékisége megmutatkozik alkotásain is. Ezt a gyengédséget ötvözte a *one too many concept*¹¹ című darabjában a techno világ elemeivel. A 2022-ben készült Art Factory Internationalben bemutatott darabjához inspirációt és koreográfiát szolgáltatott az *all you need is*¹² és a *How To _ just another Boléro*¹³ című darabjai, valamint a techno partik hangulata és mozgásvilága.

1.3. Yotam Peled

Yotam Peled izraeli származású táncművész és koreográfus. Gyerekkora óta gyakorolja a capoeirát, az atlétikát és a képzőművészetet. Fiatalon szerzett kortárs cirkuszi végzettséget. Később szabadúszó táncosként kezdett el foglalatostkodni és dolgozott több európai alkotóval.¹⁴ Táncos szerepei mellett olyan saját előadásokon is dolgozott, amik körbeturnézták a világ fesztiváljait és színházait. Jelenleg a saját nevével futó társulatnak a művészeti vezetője.¹⁵ Itt ösztönművészeti kreációkon dolgoznak, amikben megjelenik a nemi szerepek kérdése, az emberi erőviszonyok és a közösségi rituálék. Minden projektjéhez egy miniatűr univerzumot épít, amiben az emberi mitológiát újraértelmezi és ezáltal egy utópikus és disztópikus világképet jelenít meg.¹⁶ Az Art Factory International 2022 darabjához inspirációként és repertoárként szolgált a *fauna futura*¹⁷, az *ALPHA*¹⁸ és a *FISTS TO FLOWERS*¹⁹ című darabjai.

¹⁰ EM+ társulat <https://www.eemmeplus.com/what>

¹¹ 2022 decemberében bemutatott darab az Art Factory Internationalban

¹² EM+: all you need is, vimeo.com, Emanuele Rosa és Maria Focaraccio, 2022. <https://vimeo.com/754183139/31a3bea68e>

¹³ EM+: HOW TO _ just another Boléro, vimeo.com, Emanuele Rosa és Maria Focaraccio, 2021. <https://vimeo.com/643872913>

¹⁴ Maura Morales-el, Yann L'Hereux-vel, Troels Primdahl-al, Jill Crovisier-vel és Mítia Fedotenko-val

¹⁵ Yotam Peled & The Free Radicals <https://www.yotampeled.com/>

¹⁶ The Ensemble és a The Team – Yotam Peled, saját fordítás <https://www.yotampeled.com/about-us/>

¹⁷ Yotam Peled & The Free Radicals: fauna futura, vimeo.com, 2021. <https://www.yotampeled.com/en/project/fauna-futura>

¹⁸ Yotam Peled & The Free Radicals: ALPHA, vimeo.com, 2019 <https://www.yotampeled.com/en/project/alpha>

¹⁹ Yotam Peled & The Free Radicals: FISTS TO FLOWERS, vimeo.com, 2023 <https://www.yotampeled.com/en/project/fists-to-flowers>

2. A kéthetes workshopok felépítése

Általában mindhárom kéthetes időszak hasonlóképpen nézett ki. Megérkezés után egyéni harminc perces bemelegítés 9:00-tól 9:30-ig. Az első hétfői órán mindannyian bemutatkoztunk pár mondattal, majd az első hét reggeli órasávjában technikai órákat tartottak a koreográfusok, amiben volt talajmunka, capoeira, kortárs technikák és balett technika is vegyesen. Ezzel bemutatták a saját stílusjegyeiket. A második héten a kimerültség már domináns volt az emberekben, ezért a tréning itt már átalakult. Az alkotók ezt az időt szánták arra, hogy együtt legyünk és ráhangolódjunk a közös alkotásra. Ez 9:30-tól 11:00-ig tartott, majd 10 perces rövid szünet után kezdődött az alkotás. Az alkotás elején próbálták körülírni a koreográfusok, hogy ők hogyan szoktak darabot összeállítani és hogy miből inspirálódnak. Rosa és Peled videó segítségével is bemutatta, milyen képeket és hangulatot szeretne velünk alkotni. Kitértek arra, hogy nem egyszerű egy ilyen nagy csoportot irányítani és kezelni, emiatt legyünk türelmesek és megértőek.

Itt ismertetek egy táblázatot körülbelüli időpontokkal, ugyanis sokszor, ha éppen jól haladt a munka, a koreográfus tovább tartotta a délelőtti órát és csúsztatta az ebédszünetet. Ez ugyanúgy fordítva is érvényes volt, ha látta a csoporton, hogy kimerült és fáradt akkor korábban engedett mindnyájunkat szünetre menni.

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
9:30 - 11:00	Tréning	Tréning	Tréning	Tréning	Tréning
11:10 13:00	Kreatív alkotás	Kreatív alkotás	Kreatív alkotás	Kreatív alkotás	Kreatív alkotás
13:45 15:30	Kreatív Alkotás	Kreatív Alkotás	Kreatív Alkotás	Kreatív Alkotás	Kreatív Alkotás

11:10-től haladtunk az alkotás törzsével. Ekkor koreográfiát tanultunk, amit már korábban bemutatott darabokból hoztak a koreográfusok.²⁰ Emellett ebben az időszakban kezdtük el a kreatív munkákat. Kaptunk például olyan feladatot, ahol különböző

²⁰ Példák az Alkotási folyamatok fejezet 5.1-es alfejezetében találhatóak.

minőségben kell mozogni, mintha valamilyen lágy vagy kemény anyagba bele dobtak volna.²¹

A táblázatban jól látható, hogy a tréning egy ismerkedési alapot jelent és úgy van integrálva az órarendbe, mint egy fogaskerék. A magunkkal hozott képességek is nagyon fontosnak bizonyulnak egy ilyen intenzíven folyó munka alatt. Példának okán, egy olyan trükk²², mint a Hal, nemcsak a tanult koordinációt igényli, amit a személy tapasztalat útján sajátít el, hanem figyelmet és koncentrációt is, ami inkább egy képességnek számít. Ezekben a kéthetes intenzív munkákban elsődleges fontosságú a gyors memória, ami egy készség, tehát fejleszthető. Minél gyorsabban megjegyzi a táncos a tanult vagy saját maga által alkotott mozdulatsort, annál jobban lehet haladni az előadás alapjainak lefektetésével. Gyors munkában az anyaggyártás az elsődleges. Később könnyebb kivonni és vágni, mint alkotni.

²¹ Méz, víz, levegő, beton és minden olyan más, amit a táncos el tud képzelni

²² Látványos mozdulat akrobatikus elemekkel

3. A tréningek szerepe a folyamatokban

Tréningfolyamatoknak nevezem azt az időszakot, ami az első és második héten történő délelőtti órásvan folyó munka volt. Itt többfajta információval is megismerkedhettünk. A tréning során megtanultuk az adott tanárnak a mozgásminőségét és stílusirányzatát. Ez az elsődleges közvetlenebb találkozó a tanárokkal sokban segíti a diákokat is felszabadulni és felkészülni az együttműködésre. Többek közt abba is betekintést nyújtott, kinek milyen a kreatív nézete. Itt mindenki mély vízbe volt dobva az idő hiánya miatt. A szűkös idő miatt nincs lassú munka és kevés esély van hibázni. Ha valaki lemarad, az kimarad. Ezt szinte minden tanár elmondta az első óráján. Számomra ez egyértelmű volt, de valamiért Olaszországban ezt fontos volt kihangsúlyozni.

Az együtt töltött két hét az alkotókkal majdnem mindig úgy nézett ki, hogy az első héten a délelőtti órákban tréning volt és valami fajta repertoár tanulás. Minden koreográfusnál hasonlóképpen folyt az a gondolatmenet, hogy a már órán elsajátított koreográfia vagy specifikus minőségű mozgás megjelent az alkotások során. Kivéve Rosát, nála a tanított talajmunka kombináció csak a tréningben jelent meg. Ennek kizárólag a technikai tudás növelése, a test bemelegítése és az összehangolt közös mozgás volt a célja. Nagyrészen ez mind igaz a többi alkotóra is, de ők mégis belecsempészték a tréningbe az alkotásuk alapjait és a kreatív feladataikat. Az alkotók előre gondolkodása sok időt megspórolt a csoport számára. Ez egy olyan közös nevező, ami bár egyértelmű, mégis komplex tervezést igényel. Például Yotam Peled a cirkuszi háttérét itt vezette be. Tanultunk akrobatikus mozdulatokat és elmagyarázta, hogyan tartsuk a csípőnket a jobb mobilitás érdekében egy forgó rúgás közben. Valamint, hogy hogyan földeled le magad. Egy ilyen mozdulatnál nem kell a teljes erőtáradat felhasználni, hanem inkább elengedni. A testsúlyoddal, minimális erővel és megfelelő időben koordinálni a mozdulat központjának sebességét.

3.1. Struktúra

Már említettem a harmadik fejezetben, miképpen kell elképzelni a tréning részét az alkotási folyamatnak. Szerintem azért nagyon fontos ez az idő, mert itt felszabadulhat és megérkezhet a táncos. Van ideje magára figyelni, amit az alkotás során nem tehet. Ebben

az időben érzi a kontrollt és itt van lehetősége felkelteni a testtudatát, amit előző este aludni tett. Közös bemelegítéssel kezdtünk minden órát, mert minden alkotó tudta, milyen fontos a testünket és az elménket egymásra hangolni. Majd általában haladós rövid mozgáskombinációkat tanultunk, amit a héten ismételtünk. A tréning közben a kommunikáció sokszor csak egy hátráltató elem, felesleges időhúzás, ami esetenként túlmagyarázásba is fulladhat. Egy táncosnak meg kell tanulnia a szemével értelmeznie és nem a szájával. Ez ugyan egy szubjektív vélemény, de rengeteg tanár alkalmazza, mint például Farkas Zoltán „Batyú”.²³

3.2. A csoport dinamikájának felépítése

Minden csoportnak egyéni dinamikája van. Emellett a csoport összetartása és dinamikája akkor is megváltozik, ha más lesz a csoportvezető, ami a mi esetünkben a koreográfust jelenti. Legfőképpen a kölcsönös figyelmen és tiszta beszéden múlik egy csoport pszichológiai dinamikája. Rengeteg minden itt dől el. Az, hogy a táncosok hogyan dolgoznak együtt és hogyan jelennek meg a darabban. A vendégalkotók a csoportdinamika tudatos formálására, irányítására nem feltétlenül figyeltek. Meglátásom szerint ez nem is volt lehetséges a kevés idő miatt. Tudom, hogy sokszor kitérek az idő hiányára, de ez elengedhetetlenül fontos a belső és külső folyamatok megértéséhez. Itt a csoportdinamika valaminek az okozata és nem egy gyakorlott tréning. Természetesen egy profi helyzetben a táncosok hasonlóan magas szinten vannak, de ebben a programban az edukációs folyamat különböző szintjein tartanak. Ezt azért említem meg, mert egy ilyen gyors ütemű alkotási folyamat az ember pszichéjére való nyomást felerősíti olyanoknál, akiknek ebben nincs tapasztalatuk. Viszont az olyan egyéneknek, akiknek rutinjuk van az alkotásban, azokra vagy nincs ilyen hatással, vagy csak elenyésző ez a folytonos feszültség. Mindent összevetve azt akarom ezzel kifejezni, hogy egy egyén hogyan tud megküzdeni a saját testére és elméjére mért nyomással. Emellett azt is, ki hogyan kezeli a problémákat, vagy nehezebb helyzeteket, és ezt magában hogyan vezeti le, esetleg oldja meg teljesen. Sokan voltunk olyanok, akik az egész lelkünket és testünket

²³ Néptáncművész, koreográfus, egyetemi oktató, érdemes és kiváló művész. (1956-) A Budapest Kortárcsánc Főiskolán volt a mesterem 2017-től 2022-ig. Tőle tanultam meg, hogyan figyeljek meg és értelmezzek egy koreográfiát. Amióta ő tanított, nyugodtabb vagyok tanulás közben és tudatosabb.

beleadtuk a kreációkba. Szinte majdnem el lehetett felelni a csoportot olyanokra, akik komolyan vették és olyanokra, akik szinte hobbiként kezelték a feladatot. Ez elkerülhetetlen árkat ásott közénk a folyamat során. Feszültség és stressz is született a darab mellett, de meglátásaim szerint mindhárom koreográfus látta vagy megérezte, kit kivel kell csoportba, vagy párba állítani. Olyan probléma, mint a betegség miatt való hiányzás, sokszor felmerült az egyéni kimerültségek miatt. Saját tapasztalatom és a saját készítésű interjú alapján²⁴, ha az említett illető beteg volt, akkor a hiányzás miatt a csoporthoz való kapcsolódása sokkal nehezebbé vált és kevésbé felelt meg az elvárásoknak. A visszatérő csapattagok integrálása érzékeny feladat.

Nem gondolom, hogy a koreográfusra hárul minden felelősség, hogy a csoportnak egy jól működő dinamikája kialakulhasson. Minden jelen lévő táncos már felnőtt ember volt, olyan, aki el tudta dönteni, mikor, hol és miképp kell hozzáadnia szellemét vagy testét a közösséghez.

²⁴ Interjú Ramona Levanével, 2024. Megtalálható a mellékletben

4. Alkotási folyamatok

Összehasonlítva a három koreográfus munkáját, mindegyikben fontos volt a tervezés. A rövid idő miatti gyorsított tempót csak így lehet kezelni. Azért gondolom, hogy az instant alkotás egy tudatos módszer lehet, mert mind a három tanárnál hasonló megközelítéssel zajlott a munkafolyamat. Emellett Baker, Rosa és Peled már többször is dolgoztak az Art Factory International diákjaival, így ez alátámasztja az én teóriámat, miszerint ez egy alkalmazható módszer. Az ötleteiket megosztva kezdtük a munkákat. Legyen az egy kép, egy érzés, egy létező darabból már megalkotott koreográfia vagy egy megvalósítandó feladat. Mindenki hozott magával egy számára ismerős anyagot, amit már korábban feldolgozott és átgondolt, így kellő biztonsággal tudott nekivágni a feladatnak. Mindennapi gesztusokból, emberi kapcsolatokból vagy akár egy párbeszéd által inspirált képből vagy tartalomból. Amikor a gondolat nem kristálytisztán jelent meg, az tükröződött a táncosok értelmezésén. Ezek az információk az eddigi interjúm alatt derültek ki, amit Emanuele Rosával készítettem²⁵. Az inspirációjának fő forrása az emberekkel való és az emberek közti kapcsolat. Amikor ezt említette, összerakódott bennem a képlet, hogy maga az élet is ebben gyökerezik, ezáltal a művészet és alkotások alapjaként is az emberi kapcsolatok állnak. Az idő rövideje miatt sok táncos stresszes volt és feszült. A koreográfusoknak nehéz volt irányítani és elhelyezni a munkafolyamatokon keresztül az embereket a csoport nagysága miatt, emellett még azt is biztosítani, hogy mindenki elégedett legyen. A fáradtság és kimerültség által bekövetkezett koncentráció hiánya a munka minőségére is rátette a bélyegét.

A tervet nevezem az alkotás gyökerének, ezek azok az alapok, amiből mindannyian kiindulunk. A közepe vagy a szára, ami maga a közös munka. Amikor a saját elképzelésüket megosztják velünk, lehetőséget kapunk, hogy mi is hozzátegyük a saját stílusunkat vagy egy kapott feladathoz kreáljunk mozgásanyagot. Például Baker hozott egy olyan duófeladatot, amikor kontaktimprovizáció közben az egyik táncos megdermed egy pozícióban, a másik pedig kilép anélkül, hogy megmozdítaná a partnerét, majd egy másik kontaktpontot keres a mozdulatlan félen. Egy ilyen keresgélés és mozdulatváltások közepette jön létre a duó, amiket a darabban több interpretációban is fellelhetünk.

²⁵ Az interjúm megtalálható a mellékletben

Az alkotófolyamat virága, pedig a kész darab, amiknek felvételeit a mellékletben lévő linkeken lehet megtalálni. Az alkotások címei: Jos Baker: *Midnight* (2022), Emanuele Rosa: *one too many concepts* (2022), Yotam Peled: *Lying in the Field of Thorns* (2023).

A következő részben különválasztom a három alkotási folyamatot és részleteiben lejegyzem a lényegesebb pontjaikat ezeknek a csoportmunkáknak. Kitérek a vizuális világ kinézetére, az ezáltal született hangulatra és a megfelelő kommunikáció fontosságára a munkafolyamat közben.

Bakerrel a munkatapasztalatunk még gyerekcipőben járt. Számunkra ez volt az első ilyen alkotás, nem tudtuk mire számítsunk, hogyan lesz a munka menete. Szerintem ez sok stresszt és szorongást szült sokakban, ezért Baker viszonylag sok időt szánt a magyarázataira. Az ő darabja vizuálisan nagyon élénk, tiszta és részletes volt. Nagyon okosan tudott választani egy fókuszot, amit végigvezetett a darabon, mint egy filmet. Még akkor is, amikor egyszerre több minden történt a színpadon, tudta úgy irányítani a nézők szemét, hogy lássák a részleteket, ami már magában egy tehetség. Az egész darab atmoszférikus volt. Olyan jeleneteket tudott válogatni, ahol az emberi kapcsolatok mellett az érzelmek is meg tudtak jelenni, amit a fényekkel és a zenével meg tudott festeni. Tudni lehetett, mi történik, és hogy hogyan szólna a párbeszéd két ember között. Meglehet éppen összevesztek és mi a kibékülést látjuk, vagy hogy most töltötték együtt az első éjszakájukat, és a valóság felütötte a fejét reggel.

Amikor **Rosára** került a sor, már jobban egymásra tudtunk hangolódni. A hátunk mögött volt addigra két hónap közös munka. Rosával olyan volt együtt dolgozni, mintha már régi ismerősök lettünk volna. Akit megkérdeztem, hasonlóképpen vélekedett. Az ő darabja kissé ironikus, nagyban játékos és éles eszű volt. Emellett időnként elég provokatív is. Ehhez a darabhoz sokkal érzékenyebb figyelemre volt szükség. Nagyon lassan indult, de szépen felépítve elérte a katarzist.

Yotammal már összeszokott csapatként álltunk a munkának. Jól tudtunk együtt dolgozni és volt, hogy már kommunikáció nélkül is megértettük egymást. Ez lehet az egyik oka, hogy a három darab közül ez lett terjedelmében a leghosszabb (hosszabban tudtuk kifejtetni a gondolatunkat). Ennél is erősen atmoszférikus volt a kezdés. A kezdeti kép nagyon erős volt, majd az erdő, állatok és kemping tevékenységek művészi megjelenítése hasonló erővel és hangulattal bírt.

4.1. Az alkotás alapjai és metódusa

A délutáni órák képezték a kreatív részét az alkotási folyamatnak ebben az órásván együtt vagy szólóban dolgozva hoztunk létre mozdulatsorokat a kreatív feladatnak megfelelően. Például Emanuele Rosa egy olyan szóló feladattal kezdte, ahol nyolc ütem alatt a kezekkel egy mozdulatsort kell csinálni, majd visszatérni a kezdő pozícióba.

Egy ilyen rendkívüli alkotásban felmerülnek olyan kérdések, amik általában csak egy felvételin és egy állásinterjún szoktak megmutatkozni. Hogyan viseled azt a nyomást, hogy minél gyorsabban minél több információt jegyezz meg, amit majd bele kell építened a munkába. Nem csak te vagy ebben a munkában, hanem rajtad kívül húsz másik ember is.

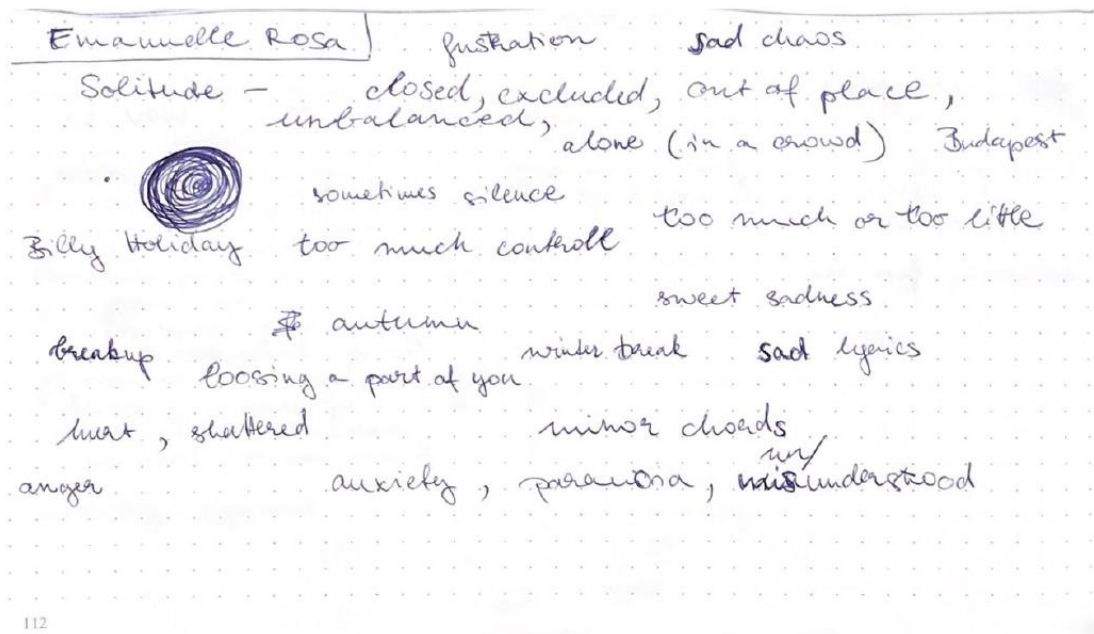
A kortárstánc darabok létrehozása mindig sokrétű feladat. Van olyan koreográfus, aki csak a táncos testét használja és mutatja a színpadon. De vannak olyanok is, mint az eddig említett alkotók, akik a rendelkezésre álló eszközöket is igénybe veszik készülő darabjaikban. Ezek lehetnek egyszerű és hétköznapi eszközök, mint Bakernél, aki székeket, asztalokat, poharakat és könyveket használt. Esetleg lehet egy több lapból álló felirat, mint Rosánál, vagy sátor, hálósák és gallyak, mint Pelednél. Egy rövid alkotási folyamatnál szükség lehet tárgyakra, hogy a képet vagy mondanivalót könnyebben közölhessék. Mindhárman alkalmaztak tárgyi eszközöket, ebből a szempontból megegyezően indultak a munkák.

Az alkotási folyamat különböző technikákon, stílusokon és együttműködésen alapszik. Az alkotás első fázisa a kísérletezés. Az alkotó próbálja a fejében lévő képet megvalósítani és a külvilág számára is láthatóvá, esetleg érthetővé tenni. Hoznak a már elkészült darabjaikból részleteket, amit először megtanulunk, mint egy repertoárt. Ezt később vagy átdolgozzuk a saját testünkre, vagy csak kis részletet használunk fel.

Az alkotási folyamat első hete azon része a munkának, ami termelési folyamatnak is nevezhető. A darab sűrű tömege itt rajzolódik ki, amit később korrigál a koreográfus, majd eldönti, hogy részesítsen-e helyet a darabban a kombináció számára vagy sem. Próbáltunk mindannyian minél több és hosszabb anyagot készíteni, hogy legyen miből válogatni. A már megalkotott vizuális képből szeletenként el lehet venni vagy hozzáadni, de építeni nehezebb, mint rombolni.

Bakernél az inspiráció alapja az idő koncepciója és annak relativitása. Amíg egy gyermeknek egy óra örökké való, addig egy felnőttnek pillanatok alatt eltelik. Inspirálta még a hétköznapi kapcsolódás és az emberiség. Például egy este a bárban, egy beszélgetés részlete vagy egy párkapcsolati veszekedés lefolyása²⁶.

Rosa elsődleges inspirációja a magány volt és minden hasonló érzés, ami ezzel kéz a kézben jár. Az alkotási folyamat elején összeültette a csapatot és kérte, hogy beszéljünk meg, számunkra mit jelent a magány. Ez egy brain storming volt és itt látható az én jegyzetem róla.

Peled inspirációját már nehezebben tudtam megfogni, mert előre nem közölte, hogy mi a konkrét inspiráló elem, csak egy héttel később. Egy vers, amit gyerekként írt a szenvedésről. Ez adta a címet. Ez egy mozaikos szerkezetű darab volt, ahol ötletek sokasága küzdött egymással vagy élt a színpadon szimbiózisban. A munka hosszabbik része repertoár tanulásból állt.

²⁶ Bárjelenet: 2:45-től, beszélgetés részlete jelenet: 8:50-től, párkapcsolati veszekedés lefolyása: 13:31-től - Jos Baker: Midnight, youtube.com, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=TLL5QhmSnWM>

4.2. Az asszisztens koreográfusok szerepe

Yotam Pelednek és Jos Bakernek volt koreográfusi asszisztense²⁷, név szerint Inês Carijó és Erin O'Reilly, akiket maguk mellé hívtak, hogy segítsenek átlátni az alkotást. Tudták, milyen nehéz egy ekkora csoportot irányítani és vezetni. Mindkét asszisztens átlátta a munkafolyamatot annyira, hogy tudta, mit szeretne látni a koreográfus. Emanuele Rosának nem volt ilyen emberre szüksége. Ő vállalta azt a nehéz feladatot, hogy egyedül irányít mindent. Rosa dolgozott eddig legtöbbször az Art Factory International tanulóival, így lehet, hogy a rutin miatt nem hívott maga mellé asszisztenst. Az asszisztensek szerepe elengedhetetlennek bizonyult. Ha a koreográfus nem ért rá, akkor őhözjuk fordultunk az igényeinkkel. Például, ha szerettünk volna tanácsot kérni egy következő lépésről, javítást a repertoárhoz, mert elfelejtettük, pontosan hogyan is volt, vagy csak egy külső szemet és visszajelzést szerettünk volna, hogy jó-e a feladat iránya, amivel dolgozunk. Gördülékenyebbé vált ezáltal a munka, ha nem kellett várni, amivel csak időt és energiát veszítettünk volna. Például Peleddel és O'Reillyval a nagyobb csoportos munkáknál így tudtunk két csoportban dolgozni, hogy gyorsíthassuk a munkát. O'Reilly nagyon hasznosnak és fontosnak bizonyult ebben a munkában.

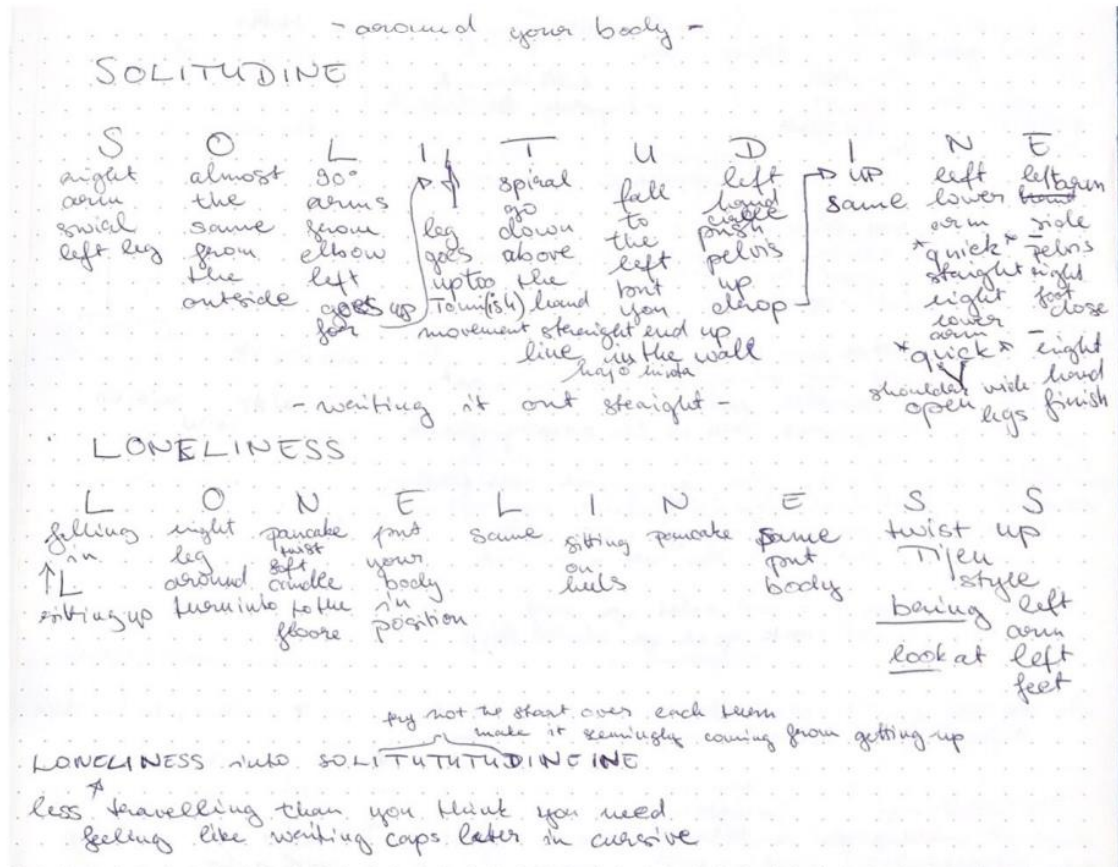
4.3. Feladatokon alapuló, a táncosok mint társalkotók közreműködésével létrehozott kreációk

Ezek azok a módszerek, amik beengedik a táncost egy olyan helyzetbe, ahol alkothat. A koreográfus vagy az asszisztense által adott feladatok alapján dolgoztunk folytonos ellenőrzés alatt, akár párban vagy többen voltunk egy csoportban. Akció és reakció alapon alkottunk mozdulatról mozdulatra egy-egy mozgáskombinációt, mely során mi voltunk a döntőbírók: ha mindenkinek tetszett, maradt és beépítettük a koreográfiába. Például **Rosával** a **GRÁCIÁK**²⁸ jelenetet is így alkottuk, vagyis a trióból egy ember indította a mozdulatot és a többiek csak követték azt. Ez a fajta alkotási módszer sokaknál

²⁷ Olyan személyek, akikkel aktív munkaviszonyban állnak és ösztönös velük a munka.

²⁸ 0:30-tól Emanuele Rosa: one too many concepts, vimeo.com, 2022. https://vimeo.com/782328227/138ff43bb0?fbclid=IwAR2y3PLZzjVfEiZvKDpMcO_Ogtmhu7Hg0RRjWArlPBwy6R-L1e1A59pOJI8

jól működött, mivel gyorsan lehet anyagot generálni, ha kisebb csoportokra osztják a táncosokat vagy szólóban végzik a munkát. Ez a módszer nemcsak arra jó, hogy gyorsan alkossunk darabot, hanem hogy segítő kezet nyújtson mindenki számára, hogy meg tudja mutatni a saját kreatív gondolkodását és alkotói szemléletét. Például amit **Baker** az első feladatok egyikeként hozott, az egy már-már színészi gyakorlattal ért fel. Itt a hangunkat használva szimultán mozgásban kellett alkotnunk. A feladat abból állt, hogy egy mondat közben meg kellett állni, teljesen megfagyni úgy, hogy az a legváratlanabb pillanatban érje a táncost is, és azt is, aki nézi. Azért említtem a nézőket, mert az alkotási folyamat során volt, hogy két csoportra osztottak minket. Inspirálóan tud hatni és egyben segít megérteni a feladatot, hogy megnézzük, milyen megoldásokat hoznak a társaink. Majd amikor a saját csoportunkra kerül a sor, kisebb-nagyobb átírással mi is kutatjuk a saját megoldásunkat. Azt vettem észre, az ilyen helyzetekben sokat tud gyorsítani a megértésen, ha a tanár ezt a stratégiát választja. A mozgást befagyasztó feladatot Baker később a koreográfiában is használta a verbalitást nélkülözve, csak magát az emberi arcot használva, mimikát és a testi gesztusokat alkalmazva. Ezzel kezdődött a darab és mindenki lekötötte magának, honnan merre halad a térben és kivel találkozik. Minél emberibb és hétköznapiabb volt, annál inkább tetszett neki. Mindig arra vezetett minket, hogy tartsuk meg a természetességet. Egy előadásnál ugyanis mindenki felvesz egy előadói arcot és valamilyen feszültséget, ami bekorlátoz. Feszült lesz a táncos, mert bizonyítani akar magának és a koreográfusnak. Improvizáció alapú alkotási folyamatoknál – ami mindhárom munkafolyamatban megjelent – az alkotók ránhagytak sok megválaszolásra váró kérdést. Ilyen kérdés, hogy hogyan oldod meg a feladatot. **Rosától** két példával támasztom ezt alá. Az egyik feladatot már említettem a 4.1. fejezet kezdetén, ahol a nyolc ütemű szóló volt kiadva. A másik szólót két szóból inspirált tánc alkotta. A SOLITUDINE és a LONELINESS. Ezeknek a betűit kellett eltáncolni a saját kreatív megvalósításunkkal.

A beillesztett kép a jegyzetfüzetemből van, és megmutatja, hogy én hogyan interpretáltam ezt a feladatot. Valamint a darabban látni lehet Ramona Levane alkotását a feladatból, amit duóban táncolunk el.²⁹ Általában szólóban, duóban vagy trióban dolgoztuk ki az alkotás részleteit, amelyek később a darab részét képezték.

Rosa alkotásában volt olyan triókra bontott feladat, ahol csak annyi volt a kritérium, hogy mindig fogjuk egymás kezét, és a mozgó képek közt álljunk meg és dermedjünk szoborrá. Ezen belül pedig nem volt határ. Ezeket a triókat GRÁCIÁKNAK³⁰ nevezte el. Nagyon érdekes megoldások születtek. A gráciákat lapolva helyezte el a darab kezdetén. Amikor az egyik trió már a vége felé járt, akkor vezette be a másikat.

Yotamnál az elengedett testen és a parterünk manipulációján volt a hangsúly. A vele töltött munkafolyamatban olyan kontakt duettet alkottunk, ami ezen a páros munkán

²⁹ 6:59-től 8:16-ig Emanuele Rosa: one too many concepts, vimeo.com, 2022. https://vimeo.com/782328227/138ff43bb0?fbclid=IwAR2y3PLZzjVfEiZvKDpMcO_Ogtmhu7Hg0RRjWArIPBwy6R-L1e1A59pOJl8

³⁰ 0:30-tól 6:45-ig Emanuele Rosa: one too many concepts, vimeo.com, 2022. https://vimeo.com/782328227/138ff43bb0?fbclid=IwAR2y3PLZzjVfEiZvKDpMcO_Ogtmhu7Hg0RRjWArIPBwy6R-L1e1A59pOJl8

alapult. Az alkotásnál itt is főszerepe volt az egymás mozdulataira való reagálásnak. Edwards Kumnis fantasztikus partner volt ebben. Tanulmányaim során nem sok férfivel tudtam kontakt táncolni és nem gyakran esett meg, hogy valaki nagyobb nálam. Amiatt, hogy nem én voltam a támasztó kettőnk közül, sok új utat engedett a testemnek. Emellett Edwards lazasága, testtudata és magabiztossága nekem is bizalmat adott benne és magamban is egyaránt. Egymás felé irányuló bizalmunk már korábban megalapozott volt. Az Eduardo Torroja által tanított Ultima Vez repertoár átíratban is dolgoztunk már együtt párban.

Szerettem, ahogy ezekkel a feladatokkal teret engedtek nekünk, hogy alkothassunk.

4.4. Repertoár, csoportos feladatok és módszerek

Ez a fejezet foglalkozik a munkafolyamat fennmaradó tömegi részével. Ezek a mozgáskombinációk alkotják a nagyobb jeleneteket. Minden előadásban volt olyan, hogy valaki vagy valakik hiányoztak, ezért lehet, hogy a résztvevők a száma, amiket később említék, eltérőek.

Jos Baker: A repertoár nála rövid volt és egyszerű. Egyben ez volt a csoportos feladat is, amikor mindenki egyszerre a színpadon mozgott. Sok embert tudott egyszerre a színpadra tenni és összehúzta az addig külön mozgó csoportokat egy nagy burokba. Az első ilyen jelenet LADS névre hallgatott, ami lágyan átalakult a BOAT³¹ jelenetbe, így mindenki a következő helyére tudott kerülni.

Emanuele Rosa: Ő ugyan nem hozott repertoárt, de az ő alkotásában mindannyian mindig jelen voltunk a színpadon. A darab elején szétszórt triók szépen formálódva összekapcsolódtak vagy beleolvadtak a csoportba. Összehangolt minket egy dalnak a szövege, amit monoton hangon szavaltunk, mint a katonák. Majd az egyéni nyolc ütemű szólóinkkal folytattuk a közös pulzálást. Ez a jelenet egy komplex tervezést igényelt. Ennél a munkafolyamatnál ezzel ment el a gyakorlások nagyrésze. Négyesével álltunk öt sorban, ezen belül is kisebb csoportokra osztott be minket Rosa. Pár társunk

³¹ 9:12-től LADS, 11:02-től BOAT, Jos Baker: Midnight, youtube.com, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=TLL5QhmSnWM>

kombinációját megtanultuk és ezeket összeillesztve táncoltuk. Minden nyolc ütem után egy negyed fordulva az óramutató irányával megegyezve váltottunk irányt.³²

Yotam Peled: Nála a munkafolyamat túlnyomó részét a repertoártanulás és gyakorlás vette ki. Amikor a csoport egésze vagy nagyobb része a színpadon volt, akkor az 1.3 fejezetben említett darabokból táncoltunk kiragadott részleteket. A LINE³³ egy hosszadalmas feladatnak bizonyult. Elsődlegesen a koordinációkat kellett helyre raknunk, másodlagosan pedig túlérzékenyített figyelemmel kellett működnünk. Ebben a jelenetben nem volt zene és csak a magad mellett lévő párokra számíhattál, vagyis ha egy ember elrontja, összedől az egész, mint egy kártyavár. Ezt jól mutatja a videó is. Ez volt az a jelenet, ami tipikusan jól sikerült a főpróbán, de az előadáson nem, az izgalom miatt. Ezzel szemben a SUFFERING³⁴ jelenet jól működött. Ez az akkor készülő *FISTS TO FLOWERS*³⁵ című darabjából egy az egyben kivonat.

4.5. Korrekciók

Az alkotási folyamatok szerves része a javítás és újrapróbálkozás. Baker, Rosa és Peled hasonlóan az idő nagyrészét a javításokkal töltötte, főképpen a második héten. Ezt mindhárman próbálták úgy kivitelezni, hogy minden elkészült kreáció után, amit bemutattunk nekik, hozzá tudjanak tenni vagy szólni, mi működik és mi nem. Ezt polírozásnak képzeltem el, vagy talán jobb kifejezés a tökéletesítés. Ebből mi is rengeteget gyarapodtunk egyénileg, valamint csoport szinten is. Baker már az elején is azt hangsúlyozta, hogy csak és kizárólag ismétléssel lehet tanulni, csak úgy, ahogy a csecsemők. Ez a többszöri nekifutás és elhivatottság adja meg a fűszert a munka tökéletességéhez. Hozzá kell tennem, tökéletes nem létezik, ez csak az az út, ami affelé vezet. Rosával a próbák kemények voltak a lekötött techno rész miatt. Nagyon gyors és feszes mozdulatok tették ki ezt a részt, ami fizikailag megterhelő és fárasztó volt. Erről

³² 9:29-től 15:00-ig Emanuele Rosa: one too many concepts, vimeo.com, 2022. https://vimeo.com/782328227/138ff43bb0?fbclid=IwAR2y3PLZzjVfEiZvKDpMcO_Ogtmhu7Hg0RRjWArlPBwy6R-L1e1A59pOJl8

³³ 12:50-től 19:33-ig Yotam Peled: Lying in a Field of Thorns, youtube.com, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=YkW26f1zadI>

³⁴ 33:25-től 36:26-ig Yotam Peled: Lying in a Field of Thorns, youtube.com, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=YkW26f1zadI>

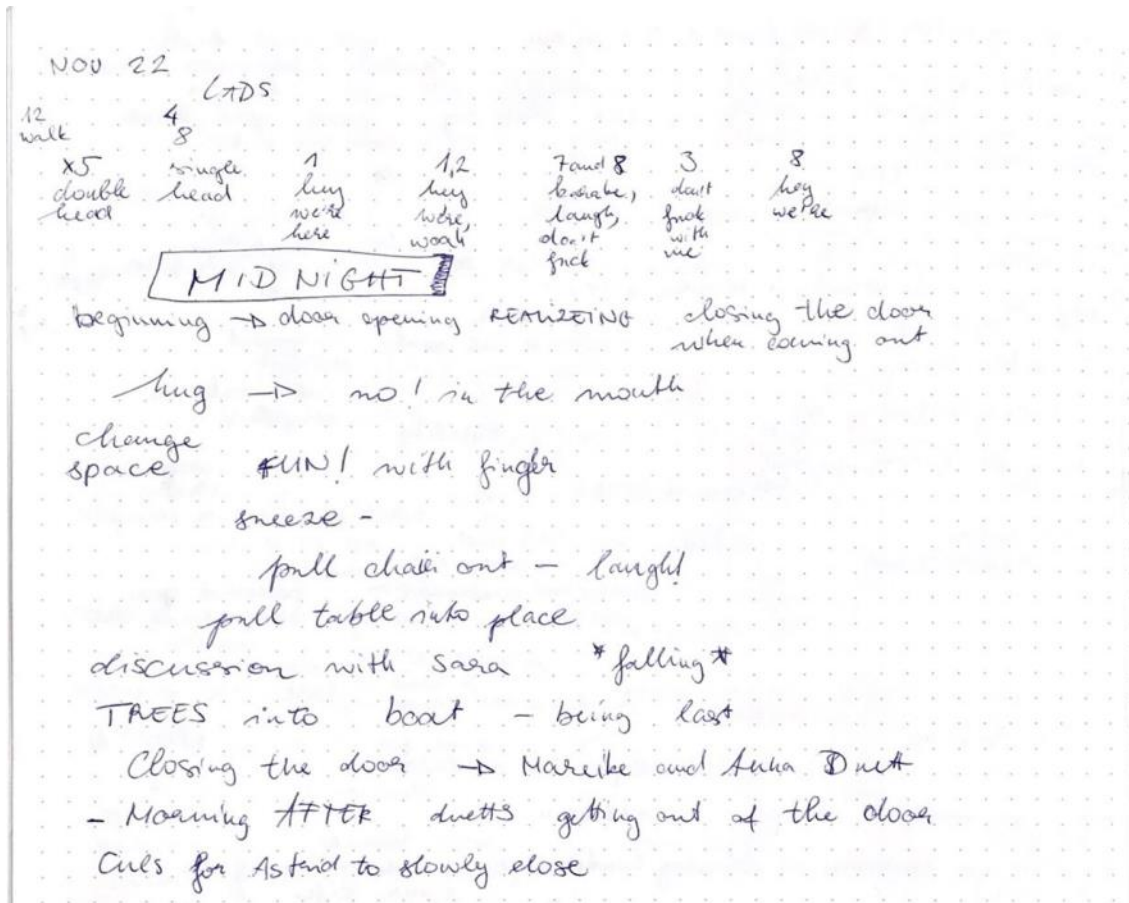
³⁵ Yotam Peled & The Free Radicals: FISTS TO FLOWERS, vimeo.com, 2023 <https://www.yotampeled.com/en/project/fists-to-flowers>

írtam részletesebben az előző fejezetben. Itt a próbák során sikerült meghúznom a nyakamat munka közben.

4.6. Véglegesítés: A darab, amit a néző lát és a táncos érez

Ez a fejezet az utolsó lépést öleli magába, azt, amikor a rengetegszer újrapróbált jelenetek összeállnak egy darabbá. Ekkor foglalkoztunk a jelenetek közötti átmenettel. Milyen sorrendben követik egymást az egyes jelenetek és hogyan lépünk át egyik jelenetből a másikba. A darab dinamikája miként jelenik meg a színpadon. Baker, Rosa és Yotam darabja mind lassan kezdődött. Bakernél és Yotamnál észrevehető volt a lassúság, de Rosánál olyan lassan mozgottunk, hogy ne lehessen látható, hogyan alakulunk át egyik mozdulattól a másikba. Ezt úgy lehetett elérni, hogy minden táncos a színpadon volt hármas csoportokban, és Rosa kihasználta azt, hogy a néző egyszerre csak egy trióra tud koncentrálni, és addig nem veszi észre a másik csoport mozgását. Így felmerült a nézőben a kérdés: Hogyan kerülhetett oda az egyik trió, amikor az előbb amott volt még? Észre sem vettem. Példának okáért a *one too many concept* című darab elején, ezt meg lehetett figyelni élőben. Sajnos a videóra ez az anyag nem került fel, így nem tudom bemutatni. Nekem a végleges előadás megjegyzésében az segített, hogy leírtam, pontosan ki után jövök be vagy megyek ki. Milyen jelre kell figyeljek vagy milyen jelet adjak másoknak.

Melyik jelenetből melyik jelenetbe változunk át. Ezt mind lejegyeztem a főpróba előtt, hogy ha kell, át tudjak futni rajta.

Egy nagyon érdekes élmény a munkafolyamatokkal kapcsolatban, hogy mi a résztvevők egészében csak a videó felvételen látjuk, mi történik a színpadon. Ha olyan helyzetben vagyunk és nincs benne a perifériás látásunkban, akkor nem tudjuk, pontosan ki táncol mellettünk és mi történik. A darabok végleges kinézetét csak a felvételtől ismerem.

Lényeges pont a véglegesítésnél az előadótér. Csak azt mutassuk meg, amit akarunk, hogy a néző lásson. Jelen esetekben például **Jos Baker** felhasználta a stúdióban elhelyezkedő öltöző tetejét és oda helyezett egy jelenetet. A fenti teret berendezték egy hangulatos szobának. **Emanuele Rosa** eltakarta nagy fehér kartonokkal, hogy homogén felületet kapjon és ne vegye el a néző tekintetét a lényeges képekről. **Yotam Peled** darabját a Teatro Dehon-ban adtuk elő. A színház rusztikus téglaszlopaik miatt nem húztuk be a hátsó függönyt, ami így részét képezte az utópikus erdőnek.

5. A darabok munkafolyamatának összehasonlítása

Minden munkafolyamatnak megvolt a maga bája és nehézségei. Sokszor szenvedtünk együtt, ha valami nem ment, de még annyival többször voltunk izgatottak és lelkesek, hogy ott lehetünk és azzal foglalkozhatunk, ami ennyi örömet ad. Ebben a fejezetben megadom magamnak a lehetőséget a szubjektivitásra is, az objektivitás mellett. Összegzem, mik voltak a hasonlóságok, ami miatt sajátos módszernek lehet tekinteni ezeket a munkafolyamatokat, amit én instant alkotásnak nevezek. Ez segíthet másoknak is, ha hasonló munka keretek között alkotnak.

5.1. A felépítés, megteremtés és létezés

A kezdetek megegyeztek. Mind a három koreográfus, amikor megjött, bemutatkozott és elmesélte, hogy eddig mivel foglalkozott. Körben ülve megosztották, mi az elsődleges inspirációjuk a készülő darabhoz. Rosa ekkor jobban belevont minket egy olyan asszociációs feladattal, ahol leírtuk, számunkra mi a magány. Így lehet, hogy az ő munkafolyamatához azért éreztem magam közelebb, mert a kezdetektől ennyire bevont mindenkit a gondolkodásba. Baker és Yotam inkább csak kiadta a feladatokat és vagy tudtunk velük azonosulni és szeretni, vagy elkönyveltük valamilyen jelzővel. Például izgalmasnak, nehéznek, könnyűnek, hangulatosnak vagy kihívásnak, amin túl kell lépnünk.

Jos Baker: Az ő alkotásában volt a legtöbb jelenetcsere és az ő darabját volt a legnehezebb megjegyezni a színpadra, ill. színpadról való sok ki- és belépés miatt. A hang- és fénytechnika is nála volt a legsokoldalúbb. Baker felé nagy volt a bizonyítási vágy mindenkiben. Tudtuk, hogy egy neves alkotóval dolgozunk együtt, és ez akarva-akaratlanul feszültséget szült bennünk.

Emanuele Rosa: A vele való alkotás volt a leggördülékenyebb. Vele senki nem érezte magát feszélyezve és ez érezhető volt a folyamat közben is, valamint a kész munkán. Lehetséges, hogy pontosan azért tudott mindenki ilyen lelazult lenni, mert ez volt a második előadásunk és tudtuk, körülbelül mire számíthatunk. Fénytechnikában is hasonlóak voltak a képek, ezáltal a hangulat is. Egyfajta ébredés érzést keltett.

Yotam Peled: A vele készített munka alatt már annyira összeszokott csoportot alkottunk, mintha testvérek lennénk. Kellett is, mert sok megérezésem és figyelmem alapuló kiindulási és támpontot tett bele. Ezeket úgy értem, hogy nem volt számolás, ami alapján tájékozódni tudtunk volna, hol tartunk, egyszerűen csak érezni kellett. A darab hangulatának egésze és a jelenetek kaotikus egymásra rétegzése megjelenít egy olyan káoszt, amiben mégis látni a rendszert.

Belülről a dramaturgiát nem tudatosan érzékeltük, de ez nem is a mi feladatunk volt. Az emellett felettébb érdekes, hogy szinte az összes darabban látható a katarzis, mert akkor felgyorsul a tánc vagy a zene vagy mindkettő. Ez a darabok háromnegyedénél történt, olyan hatást akartak elérni, mint a képzőművészetben az aranymetszés. A munkafolyamatban ezek azok a részek, amikre külön hangsúlyt fektettünk.

5.2. A csoport dinamikájának lenyomata

Az alkotási folyamatoknak fontos része volt, hogy egyenrangúnak érezzük egymást a többi táncossal. Ha mindenki így tapasztalja a munkát, az segíti az együttműködést, hogy gördülékenyebben folyjon a közös munka. Minden koreográfus jól érezte, hogy páran nyelvi nehézségekkel küzdenek, de ilyenkor egyszerre kapcsolt a csapat és aki tudott, fordított angolról olaszra vagy fordítva.

A táncosok túlterheltsége miatt szerintem a csapat csak összébb húzott. Jól működött és funkcionális volt. Segítettük egymást és mindenki próbálta a legjobbját hozni aznap, hogy ne húzzuk egymás idejét. Sok esetben szerencséről is szól, hogy milyen lesz egy csoport, amikor összeteszük. Mi talán a legszerencsésebb évfolyam lehettünk. Év közben sok tanár, többek között a koreográfusok is elmondták, hogy mi vagyunk az első ilyen csoport, akik gyorsan felfogják mit és hogyan kell csinálni. Megfelelő érzéssel bírnak a tánc és egymás felé.

A kivétel erősíti a szabályt. Volt minden munkafolyamatban, hogy egyes emberekkel problémák adódtak. Ezek főképpen hiányzások miatt voltak. A lemaradás nehéz ügy, és emellett, hogy kihangsúlyozták, hogy aki lemarad, az kimarad, voltak esetek, ha a táncosnak sikerül a felzárkózás, akkor részese lehetett a produkciónak. A problémák bemutatásával nem a kritizálás a célom, hanem tényszerűen szeretném megemlíteni, hogy ez egy olyan faktor, amivel kalkulálni kell egy ilyen alkotás során. Például volt egy

olyan lány, aki elfelejtette, hogy mikor van a főpróba és egyszerűen nem jelent meg. Majd, amikor felhívtuk, hogy hol van és miért nincs itt, akkor nem értette, miért vagyunk ennyire kiakadva ezen. Emanuele Rosa nagyon jól kezelte ezt a helyzetet. Közölte velem, hogy ez nem csak róla szól és nem azért mondja, hogy ezt így nem lehet csinálni, mert ő a tanár, hanem mert ezzel a csoportot és benne mindenki munkáját veszi semmibe. Végül engedte, hogy része legyen az előadásnak. A csoportnak azt tanácsolta, hogy egyénileg tegyünk el a fejünkbe egy mellékes fiókba ezt az élményt és fogadjuk vissza a munkába a lányt. Ez egy edukációs program és itt a szabályok másképp nézhetnek ki, mint amit az iskolán túl fogunk tapasztalni.

5.3. Táncművészi fejlődésem a folyamatok során

Számomra az volt rettentően fontos a munkák közben, hogy minél többet tanuljak és gyarapítsam a tudástáramat. Sokszor azon izgultam, hogy hogyan fogok ennyi mindent megjegyezni. Ekkor fordultam a már jól bevált jegyzeteléshez. Így a lehető legtöbb információm maradt, amit később hasznosítani tudok. Emellett videofelvételeket is csinállok ilyenkor biztonságképpen, ha pár év múlva valamilyen oknál fogva nem érteném a jegyzeteim tematikáját. Az instant alkotásoknál volt, hogy az órán belüli idő nem volt elegendő, ezért a saját időből és maradék erőből maradtam a teremben és gyakoroltam azt, amit lehetett. Ha szólót táncoltam, vagy a mozdulathoz nem kellett partner, egyszerű dolgom volt, de megesett, hogy megkértem a társamat, maradjon velem próbálni még. Az is meglehetősen segítette a munka leülepedését és az aznapi feladatok észben tartását, hogy munka után páran elmentünk egy közeli kávézóba és megvitattuk a nap eseményeit. Kinek mi volt az érzése, valamint a véleménye. Ha nehézségünk volt, segítettünk egymásnak. Ez a csoportunkat is összehozta és építette a közös munkánkat. Nagyon szerencsésnek érzem magam amiatt, hogy külföldön tanulhattam és élhettem, mert olyan sokrétű tudással jöttem vissza, amit másképpen nem szerezhettem volna. Rengeteg kultúrát és technikai tudást kaptam a munkafolyamatok alatt.

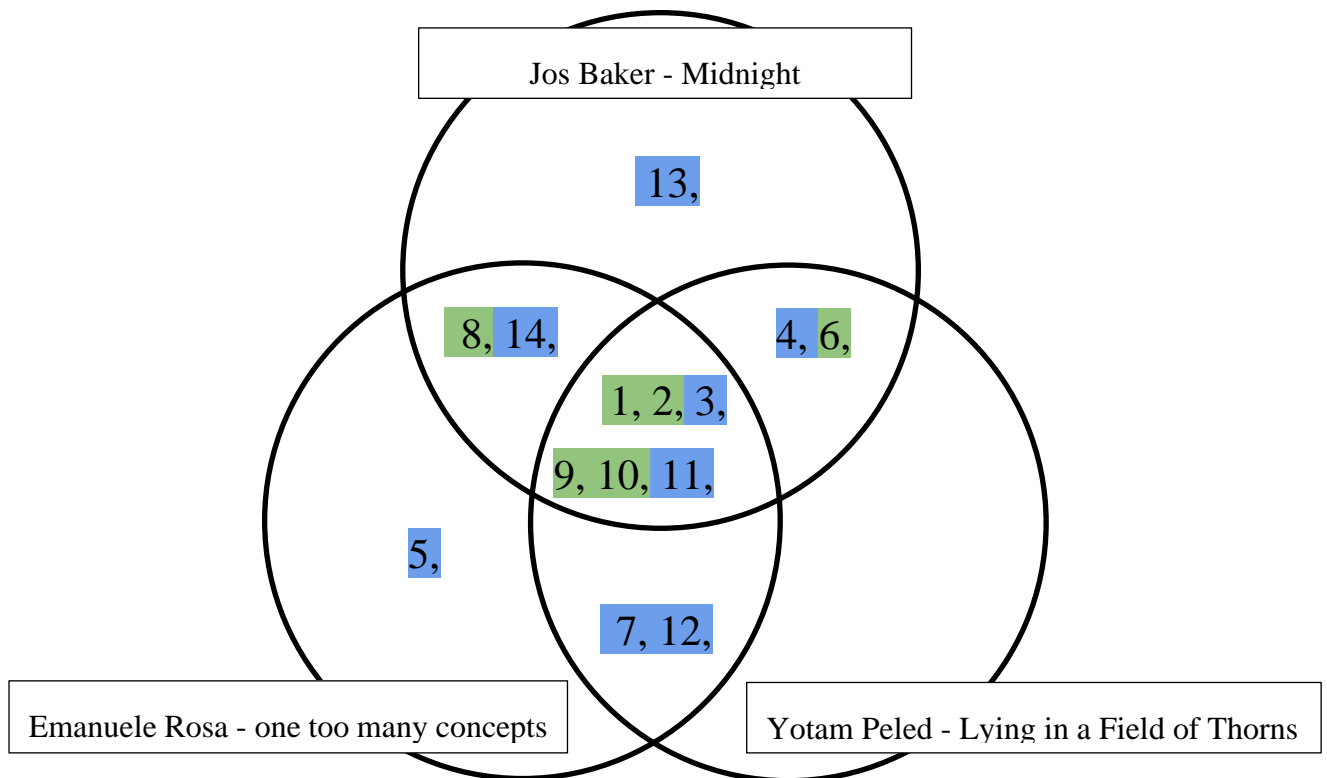
6. A munkafolyamatok különbsége

Nem tudom eldönteni, hogy van-e olyan kézzelfogható különbség a munkák között, ami nem attól függ, milyen volt a hangulat és a megélés. Hangulatában mindhárom munka más volt. Yotam Peledé rengeteg koncentrációt igényelt a hossza miatt és így vele jó volt nem túlbeszélni a feladatainkat, ami nagyon energiaigényes számomra. Így a vele való munkánál próbáltam a testemre koncentrálni és nem a szavaimra. Jos Bakernél még túl sok kérdés forgott a fejemben. Például: Mit is kell pontosan csinálnom? Jól csinálom-e? Hogyan kellene, hogy kinézzek a színpadon? Ezeket a kérdéseket Peled alkotása alatt már sikeresen el tudtam felejteni. Egyszerűen bíztam abban, hogy tudja, mit miért csinál és nekem ezzel nem feltétlenül kell foglalkoznom. Egyszerre nézve az összes munkafolyamatot, volt, amelyik egyszerűbben folyt. Emanuele Rosával tudtunk így együtt dolgozni. Könnyű volt megérteni, mit vár tőlünk. A többi munkafolyamatban sokszor szét voltunk szórva a térben és külön-külön dolgoztunk. Rosával viszont hosszabb volt a csoportos jelenet, így több időnk adódott egymásra figyelni, de így hasonló mennyiségű problémába is belefutottunk. Ha valakiknek nem ment a kombináció megjegyzése, akkor addig próbáltuk újra, amíg csak kellett. Emellett ez a jelentet – amit ebben a darabban TECHNONAK³⁶ hívtunk – volt fizikálisan a legmegterhelőbb az összes darabban. A gyors váltások és az ütem betartása miatt. Emlékeim szerint ez volt az egyetlen, ahol lekötött számolás volt.

³⁶ 9:29-től 15:00-ig Emanuele Rosa: one too many concepts, vimeo.com, 2022. https://vimeo.com/782328227/138ff43bb0?fbclid=IwAR2y3PLZzjVfEiZvKDPMcO_Ogtmhu7Hg0RRjWArIPBwy6R-L1e1A59pOJl8

7. Összegzés

Ezen grafikon segítségével szeretném megmutatni a három alkotási folyamat főbb jellemzőit. Közös és sajátos nevezőkből állnak a munkák. A pozitív jellemzőt zölddel, a neutrálisat pedig kékkel jelzem. Nem bizonyult semmi sem kifejezetten negatív jellemzőnek, ezért ezt kivettem az összegzésből.

1. Előre tervezés
2. 3-5 hozott és kipróbált ötlet
3. Megfelelő kommunikáció
4. Repertoár a darabban
5. Csak feladat alapján alkotott koreográfia
6. Asszisztens a koreográfus mellett
7. Intenzív fizikai rész a darabban
8. Gyors problémamegoldás
9. Később is hasznosítható tudás és élmény
10. Professzionális szinten folyó munka
11. Kellékek használata a színpadon
12. Hosszú csoportos jelenetek
13. Rövid csoportos jelenetek
14. Komplex jelenetváltások

Forrásjegyzék

- Baker, Jos, (2019) *Put Out The Flame*, vimeo.com, Inês Carijó,
<https://vimeo.com/326829747>
- Baker, Jos, (2021) *Contactless*, youtube.com, Inês Carijó,
<https://youtu.be/7gO5rK0Qio0>
- Baker, Jos, (2022) *Midnight*, youtube.com,
<https://www.youtube.com/watch?v=TLL5QhmSnWM>
- Baker, Jos, (2022) *Sinking*, facebook.com, Inês Carijó,
<https://www.facebook.com/watch/?v=3298579923709225>
- Ceszalai Hanna, (2024) interjú Emanuele Rosa koreográfussal, kézirat, lásd a mellékletben
- Ceszalai Hanna, (2024) interjú Ramona Levane táncossal, kézirat, lásd a mellékletben
- Ceszalai Hanna, jegyzetek, 2022/23-as tanév Erasmus és Work Diary riportjaiból napi és heti bontásban
- EM+ (2021) *HOW TO _just another Boléro*, vimeo.com, Emanuele Rosa és Maria Focaraccio,. <https://vimeo.com/643872913>
- EM+ (2022) *all you need is*, vimeo.com, Emanuele Rosa és Maria Focaraccio,
<https://vimeo.com/754183139/31a3bea68e>
- EM+ társulat <https://www.eemmeplus.com/what>
<https://www.artfactory-international.com/>
- Peled, Yotam, (2023) *Lying in a Field of Thorns*, youtube.com,
<https://www.youtube.com/watch?v=YkW26f1zadI>
- Rosa, Emanuele, (2022) *one too many concepts*, vimeo.com,
https://vimeo.com/782328227/138ff43bb0?fbclid=IwAR2y3PLZzjVfEiZvKDpMcO_Ogtmhu7Hg0RRjWArlPBwy6R-L1e1A59pOJl8
- The Ensemble és a The Team – Yotam Peled, saját fordítás
<https://www.yotampeled.com/about-us/>
- Trodden Dreams <https://josbaker.org/>

Yotam Peled & The Free Radicals (2019) *ALPHA*, vimeo.com,

<https://www.yotampeled.com/en/project/alpha>

Yotam Peled & The Free Radicals (2021) *fauna futura*, vimeo.com,

<https://www.yotampeled.com/en/project/fauna-futura>

Yotam Peled & The Free Radicals (2023) *FISTS TO FLOWERS*, vimeo.com,

<https://www.yotampeled.com/en/project/fists-to-flowers>

Yotam Peled & The Free Radicals <https://www.yotampeled.com/>

Melléklet

A mellékelt két interjút a szakdolgozatomhoz készítettem. Emanuele Rosával 2024. február 16-án ültem le beszélgetni online, majd egyenként válaszolt a kérdéseimre hangüzenetben, amit én aztán legépeltem és megszerkesztettem. Később elküldtem neki ezt a mellékelt interjút jóváhagyásra. Hasonlóképpen jártam el Ramona Levanével. Vele 2024. március 17-én készítettem interjút. Ő is hangüzenetben válaszolt a kérdéseimre egyenként, amit én legépeltem és megszerkesztettem, majd átküldtem neki a dokumentumot jóváhagyásra. Mindkét alany jóváhagyta, hogy ezen interjúk a szakdolgozatomban megjelenjenek.

I. Interjú Emanuele Rosa koreográfussal

1. How did it come to you to work in a residency with Art Factory International?

I've been called four years ago to teach at the program. I've been given the possibility to develop any theme or concept I had in mind during a residency with the groups of Art Factory International in order to create a short piece to present at the end of each residency. So, I've been called and asked to do this.

2. How many times have you worked with AFI in the past years and how did that make you evolve in your work strategy?

I've worked with AFI for the past four years from 2020 to 2024 and ongoing. This made me learn a lot in terms of my organizational skills year after year because of the constant change of the groups and the size of the groups involved in the program. It made me condense the research on the theme and the organization. Which is done previous to the arrival at the program.

3. Is there a fundamental difference between each year you experienced during the years you worked with AFI?

The answer is yes! There's been a fundamental difference between each year I've been working with AFI because of main two factors. The first one - of course - is the number of students. Every year there was a different number of people. Sometimes it was more numerous and other times it was a bit less. I would say this is fundamental for me in terms of concentration on each individual. The second one is the level of knowledge. Since it's training program every year there are many people coming from different backgrounds and with different levels. This is definitely something that my role needs as a choreographer has to take care of and adapt to work with.

4. What inspires you most when creating?

Definitely the people I'm working with! I would say it's the most inspiring factor in a creation. This factor is pretty much the connection to the themes I choose to work with and to create on. I think that if and when the relationship between the interpreters and the maker matches that creates an energy. A creative energy which becomes very inspiring to me. In order to create the product, you imagined.

5. How much time do you have to prepare for a choreography like this one?

Honestly the time is never enough! I'm usually coming from different projects and works so the time is short. Normally the creation during AFI's program it's very intense in terms of time and hours. Also making a connection with the students has to be almost instant. Like I've said before it's also connected to the number of people we are asked to work with. Nonetheless I try to organize my time previously to my arrival in the program in order to have a clear overview of what I would like to work on. Then obviously the real time is the two weeks maximum that I always have in creation with the students from AFI.

6. How do your other work experiences differ in comparison to this instant creation?

There is a very big difference from how I normally work in my independent projects in comparison of what I'm asked to do during those two weeks of instant creation with AFI program. For instance, normally mostly there is the time to detach from the beginning of

the creation. For example, it is pretty much set in creative research at the first creative atelier/laboratory sessions where we have the time to discover the physical material. In order then to approach the latest phase of production where I'm going to use everything which has been found previously. As to create the final choreography. In the Instant creation somehow, there is much less rationality and much more impulse because everything that comes out at first will be pretty much used for the way it is. This is just very different in comparison between these two work experiences.

7. How do you approach a fast work pace like these two-week creations?

At the beginning of rehearsals, I personally try to get in the door with a clear idea - clear image. I think in ways of work both ecstatically and about the journey that I would like to make. This is not that much connected to physicality but in this case it's very connected to the people and the bodies will be working with. I approach it with the organization before I start working on the project that I would like to make according to the theme I planned.

8. What is the biggest challenge that you faced between the years from the groups?

I feel that somehow, I have answered this question before previously. The biggest challenge is the different levels of the people I'm asked to work with. This is a tremendous challenge because you must make everybody feel part of the creation and considered at the same. To make them feel that they are at the same level as everybody else and an important part of the group. This I think is the biggest challenge of all and it is a necessity also to listen to everybody's needs within a very tight schedule. In terms of hours and in terms of the way different people receive information. As I was saying, not everybody is as fast as the next person. Everyone has a different time to receive information and to get into a proposition. Whether it's a physical task or more a performative aspect. I would say that the mixture of those elements is the biggest challenge I've been facing during the different years.

9. How do you prepare for creation in general?

I would say that it's pretty much different according to the kind of project I'm going to approach. Generally, I can say that I start from a general topic, a general theme which is important not only for me as a person but for society somehow or for the society I live in. I tried to get images out of this general topic in my mind which I tried to reproduce once I'm in the studio. In this sense it's pretty much different according to the kind of work that I'm going to do. If I'm also a performer of my own projects or if I'm just an external director let's say of the work and creator of the work, but the elements generally come out as the elements that are going to compose the work. These are normally coming out during the creation itself in terms of soundscape and in terms also of physicality of course but also the different elements which are going to be part of the creation itself. Whether it's the use of voice or the use of props and physical elements and stuff so it is a kind of a different journey according to the project I'm approaching.

10. How big of a challenge was to do this for the first time compared to your regular work?

I somehow mentioned already before, it was the very first time I've been asked to prepare a work in such a short time with people that I did not work with before. I felt somehow overwhelmed and not ready to do that. But somehow as I was mentioning before, there is a different approach and therefore it's a different way of thinking. Because it cannot be too rational and too focused on the details at the very beginning, so it goes mostly into a more impulsive approach of the whole thing. Which is a big challenge for me but at the same time it creates a different and more genuine way of putting things together in relation to the theme. In relation to the people, I'm working with it becomes a challenge. So, a little bit of a luck is needed. When you have no time to discuss what you've been doing or what you've been reaching for until that moment. It's somehow happening to be what it is. You have to keep and use everything you find in the very first place. There is no time to know and to put it in a deep discussion and no time for big changes. Trying to see the materials, transitions and all of those things by the end. There is a kind of one way to get to the point and this is certainly a challenge because it requires you know very strongly your inspiration. With a little bit more of preparation beforehand of the actual days. Rather than you being there with no order or linear way of approach. It can be

challenging at times with the changes of different sections, transitions and the order of the scenes. This is definitely the biggest challenge I have been facing so far.

II. Interjú Ramona Levane táncossal

1. What was your experience in the creations with Jos Baker, Emanuele Rosa and Yotam Peled?

The cooperation was enjoyable with all three of them. With Jos Baker the work was quite at the beginning of the program. By that point we were also just getting to know each other and find out how to work within the group. I really appreciated the clarity that he showed with his movements for the piece. He knows what he wants or at least he eventually does.

Regarding the work with Emanuele Rosa, out of the three, his work was the most enjoyable for me. He came to us with a very clear idea of what he wants to see and have us do on stage. That's why it was the least stressful creation. It wasn't confusing at times. I really enjoyed his energy and attention he showed us during our work together. He has the kind of irony for emotions that he depicts on stage that I can relate to.

About Yotam Peled, the work somehow felt different because he knew that the piece was going for stage production. Probably because of that this was the most confusing for me. I couldn't trust Peled as much as I could Baker and Rosa. So therefore the process in me was less smooth. I realized I was analyzing every step. Where is this going? What are we doing? Such questions popped into my head.

2. How would you describe each creation?

The one with Jos Baker was very visual and clear detailed. He could pick the focal points very smartly, almost like you're watching a movie. Even when lots of things happened at the same time, he could make the audience focus on details. Which is a talent itself. The whole piece was very atmospheric. He created scenes that showed emotions, not just by the dancer's movement quality but with the lights and soundtracks. You knew what was happening. You knew that one couple just had a fight, and they are trying to make up or they just have spent their first night together and reality kicked in.

Emanuele Rosa a bit ironic, playful, and witty. Very easy going and provocative.

Yotam Peled was melancholic, nostalgic, and loosely flowy. Mostly the opposite that Jos is representing with being precise and detailed. No definitive structure instead performativity's on the focus.

3. What was the best part of each reaction?

For me the best part with Baker was the fragments that we created ourselves. I thought he gave clear instructions, so it was enjoyable. It was also nice to see what others had created for the same tasks.

With Rosa the best part was his way of working, his energy, his attitude. It really created the sense of a wonderfully playful field and freedom.

For Peled I would say the best part was that our group was working quite strongly already at that point. I think I also enjoyed that there were some pre created material that we could incorporate into the piece. I enjoyed doing the material of someone else and growing in another way.

4. Was the fastness of the work stressful? If yes, how did you try to manage it?

I don't think the fastness was very stressful. I really enjoyed going for it without over analysing and over thinking each step. I guess at some point it would have been better to have an extra hour to create something and have the time to be able to perfect it. Just to have it more precise and more interesting but the time management was on the choreographers. For example, how can they deal with the groups speed of working?

5. How was it for you to work with your peers?

It's nice to find the middle ground between different artists. My least favorite part was that not everyone matched my level of passion or discipline for work. We were people with different goals and approaches. We didn't care on the same level for work.

6. What do you think of each choreographer's communication methods?

Baker's communication methods were clear and to the point. Sometimes even he explained it too much for my taste. It's very subjective but more doing and less talking works for me better, but I understand that for the sake of the group he felt in general we needed explanation.

Rosa's communication was similar to Jos's. It was clear to me what he wanted us to do. Sometimes I would have enjoyed hearing his opinion of the product we're making. Nonetheless, he was extremely humane and kind meanwhile working. I also enjoyed that he wasn't trying to please everyone. There was this bump with one of our group members, she didn't come to the general rehearsal, and he wasn't mad because she ruined his performance but because of the disrespect towards all the other group members. So, I believe he handled that very respectfully.

With Peled I was not a fan with the communication and to be honest I am not even sure why. I felt he was trying to prove something to himself, and he wasn't honest with his thoughts and tasks. I couldn't find the linear thinking. It wasn't clear to me what he wanted to appear on stage. It was just snippets of his previous works altered to us. Which is also a possibility because of the time crunch. It's also possible that we don't speak the same artistic language.

7. In what way do you feel you evolved during each work?

With Jos Baker and Emanuele Rosa, it was nice to work with an established choreographer and experience his vision and knowledge. It was interesting to explore his style and how my art and body can cooperate with it. What can I bring to the table? I definitely found new ways for creating and approaching work. It doesn't necessarily have to be sophisticated. Simple things done well can sometimes work better.

With Yotam Peled the most evolution I felt was with my physicality. His choreographies were very demanding.

8. What were the strengths and weaknesses of our group?

Some people of our group had many ideas and visions that they could offer. At the same time there were many people who couldn't participate in it by adding their creative

energy. They didn't have the pressure to challenge themselves in order to present something. We had different work ethics and creative visions which always creates a barrier or a gap between people. It's very unnecessary drama integrated in the work, which could be easygoing and fun otherwise.

9. Which creation you enjoyed the most and why?

I enjoyed Rosa's piece the most. Both for the process and the end result. I believe it's because with Baker the work was in a very early stage of the program and also it was too precise for me. I couldn't put my artistic input into it. At Peled's piece I was sick for the first few days and maybe that took me out of the creation. I never felt like I was part of the group and accepted by him.